

(24-25 Ekim 2007), Bodrum 2008, s. 397-414; a.mlf., "Inventaire partiel des documents turcs des archives nationales de Tunisie", *Anatolia Moderna: Yeni Anadolu*, VII, Paris 1997, s. 59-78; a.mlf., "Tunus Milli Arşivi'nde Bulunan Türkçe Belgelerin Kısmi Kataloğu", *TTK Belleten*, LXII/234 (1999), s. 529-550; a.mlf., "La question du recrutement des troupes d'Anatolie pour le service de la Tunisie à l'époque ottomane (XVIIe-XVIIIe siècle)", *Anatolia Moderna: Yeni Anadolu*, X, Paris 2004, s. 53-59; A. Raymond, "L'Afrique du nord dans la période précoloniale", *Encyclopédie générale de l'Islam*, Cambridge 1986, s. 179-222.

İBRAHİM GÜLER

YOZGADÎ, Yusuf Ziya

(1854-1918)

Şair, yazar ve devlet adamı.

Yozgat'ta doğdu. Babası Hasan Hayri Paşa'dır. *Bârîka-i Teessür* adlı kitabından annesinin istabl-ı âmire pâyelilerinden Hasan Ziyâeddin Bey'in kızı olduğu anlaşılmaktadır. Rüşdiyenin ardından özel muallimlerden Arapça ve Farsça öğrendi, sülûs ve nesih hatlarından icâzet aldı. İlk memuriyetine Yozgat Tahrirat Kalemî'nde başladı. Babası Kırşehir mutasarrıflığına getirilince kendisi de Kırşehir Tahrirat Kalemî'ne nakledildi. Bir süre sonra Yozgat'a döndü ve temyiz meclisi kalemine girdi. 21 Ağustos 1872'de meclisin hukuk başkâtibeti refikliğine tayin edildi, 1874'te livâ idare meclisi kâtipliğine geçti ve uzun müddet burada kaldı. Eylül 1882'de Yozgat tahrirat müdürlüğüne gönderildiyse de göreve başka birinin tayini sebebiyle açıkta kaldı. Bu süre içinde Akdağmadeni kazasındaki Rum ahaliden bir kısmının Rusya'ya göç etme hazırlığı yaptığı iddiasını araştırmakla görevlendirildi. 27 Haziran 1883'te Yozgat Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi başkanlığına getirildi. Fakat yerli halktan ve ileri gelen bir aileden olduğu gerekçesiyle Yozgat'ta istihdamı uygun görülmedi, 25 Ağustos 1886'da azledildi. Kırşehir Sancağı Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi'ne ve ardından Niğde Bidâyet Mahkemesi müddeiumum muavinliğine tayin edildi. 9 Temmuz 1889'da becayış suretiyle Kırşehir'e ve oradan 2 Şubat 1891'de Lüleburgaz'a aynı görevle nakledildi. 1892'de Kengri (Çankırı) Sancağı Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi başkanı oldu.

Memuriyet hayatı oldukça hareketli geçen Yusuf Ziya Bey, tahrirat müdürlüğü esnasında iki defa ikişer ay süreyle vekâleten Yozgat mutasarrıflığı görevini yürüttü. 1888 yılında Ankara'da meydana

gelen kıtlık yüzünden Avanos ve Keskin kazaları halkının ihtiyaçlarını temin maksadıyla Yozgat sancağından erzak sevki için oluşturulan komisyonda görev aldı. Musul'da ceza dairesi, Adana'da bidâyet mahkemesi reisliği yaptı. Edirne'de ceza dairesi başkanlığından sonra 22 Haziran 1904'te Trablusgarp Vilâyeti İstînâf Mahkemesi müddeiumumiliğine tayin edildi ve iki yıl burada kaldı. 24 Eylül 1910'da son görev yeri olan Üsküdar Bidâyet Mahkemesi üyeliğine getirildi. İbnülemin Mahmud Kemal'in kaydına göre Üsküdar'da görevi başında iken felç geçirdi ve beş altı gün sonra 1918 Nisanında vefat etti. Mezarı İstanbul Merkezefendi Kabristanı'ndadır. Dindar, gayretli ve eser telifine önem veren bir zattı. Hizmetlerinden dolayı rütbe-i sâniye, dördüncü rütbeden Mecîdî nişanı, Osmanlı nişanı ve Hamidiye-Hicaz Demiryolu madalyaları ile ödüllendirilmiştir. Çoğu basılı yirmiden fazla eser kaleme alan Yusuf Ziya Bey hukukçu kimliğine rağmen dil, tarih ve coğrafya alanında da eser vermiş, görevde bulunduğu yerleri çok iyi gözlemleyerek izlenimlerini seyahatnâme şeklinde kaleme almış, eserlerinde Ziya, Ziyaeddin, Yusuf Ziya, Ziya Hayri ve Yusuf Ziya Yozgadî isimlerini kullanmıştır.

Eserleri. 1. *Müntehabât-ı Şehnâme-i Firdevsî* (İstanbul 1306). *Şâhnâme*'den seçilen beyitlerle Firdevsî'nin kısa biyografisini ve bazı kelimelerin sözlüğünü içeren manzum bir eserdir. 2. *Türki, Arabî, Fârsî Medâr-ı Mükâleme* (İstanbul 1306). Bu eser de manzum olup taşrada Arapça ve Farsça öğretiminde talebenin tercüme ve terkiplere alıştırılması amacıyla yazılmıştır. 3. *Mir'ât-ı Muhammediyye ve Menâkıb-ı Ahmediyye* (İstanbul 1313). Çankırı Sancağı Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi reisliği döneminde telif edilen manzum ve mensur bir siyer kitabıdır. 4. *Tabsıra yahut Adana Temâşâsı* (Adana 1314). Müellifin Adana Bidâyet Mahkemesi reisi iken kaleme aldığı, Adana tarihçesini ve Adana'nın sosyoekonomik özelliklerini ihtiva eden yirmi üç sayfalık mensur bir risâledir. 5. *Kastamonu, Küre İnebolu Temâşâsı* (Adana 1314). Bölgenin tarihî ve coğrafi hususiyetleriyle yazarın buradaki izlenimlerini içeren manzum bir eser olup Ali Tavşancıoğlu tarafından Latin harflerine aktarılmış, sonuna da eserin tıpkıbasımı eklenmiştir (Yozgat 2011). 6. *Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ* (Kastamonu 1314). İki buçuk yaşında iken kaybettiği oğlunun hikâyesiyle Yozgat ve Kırşehir

yöresine yaptığı gezilere dair notları içeren mensur bir eserdir. 7. *Zemzeme-i Zafer* (Sakız 1315). 1897 Osmanlı-Yunan savaşıyla ilgili tarihlerin yer aldığı on sekiz sayfalık bir şiir kitabıdır. 8. *Birinci Mecmûa-i Eş'arım yahut Nevbahârım* (Sakız 1316). Beyhan Çelik eser üzerine yüksek lisans tezi hazırlamıştır (bk. bibl.). 9. *Temâşâ-yı Âlem* (İstanbul 1316). Gezegenlerin özellikleri, dünyaya uzaklıkları, ay ve güneş tutulması, karalar ve denizler gibi coğrafi ve kozmografik bilgilere dair mensur ve manzum bir eserdir. 10. *Evsâf-ı Seniyye-i Hamidiyye'den Bir Şemme* (Sakız 1316). Bu manzum ve mensur eseri 1888'de Ankara'daki kıtlık esnasında oluşturulan komisyonda kendisine görev verilmesinden duyduğu memnuniyeti ifade ve padişahıtan gördüğü iltifata teşekkür etmek için kaleme almış olup toplantılarda yaptığı konuşmaları da içermektedir. 11. *Bârîka-i Teessür* (İstanbul 1325). Babası Hasan Hayri Paşa'nın ayrıntılı özgeçmişiyile onun ölümü üzerine yazdığı şiirlerin bulunduğu manzum ve mensur bir risâledir. 12. *Meb'ûsâna Rehber: Hürriyetin Osmanlılara Hitâbı* (İstanbul 1326). Eserde mebuslara Osmanlı Devleti'nin siyasî, idarî, malî, hukukî durumuyla ilgili bilgi verilir. 13. *Vâveylâ-yı Peder yahut Evlâd Acısı* (İstanbul 1330). Üsküdar'daki mahkeme üyeliği döneminde kaleme alınan manzum-mensur eserde, müellifin daha önce kaybettiği iki oğlunun acısı yanında Yusuf Celâleddin adlı üçüncü oğlunun da ölümü üzerine yazdığı şiirlere yer verilmiştir. Yusuf Ziya Bey'in basılmamış bazı eserlerinin de bulunduğu *Vâveylâ-yı Peder*'in sonundaki listeden anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, DH.SAİD.d., nr. 003/1032, 150/159; BA, İrade-Dahiliye, nr. 888/7019; Yusuf Ziya Yozgadî, *Bârîka-i Teessür*, İstanbul 1325, s. 4; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 2075-2076; Abdulkarim Abdulkadiroğlu – F. Hakan Özkan, "Osmanlı Dönemi Yozgatlı Şeyhler, Bilim Adamları ve Şâirler", *Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı*, İstanbul 2000, s. 74; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* (haz. Cemâl Kurnaz – Mustafa Tatcı), Ankara 2001, II, 573; Yunus Özger, *Sicill-i Ahval Desterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları*, İstanbul 2010, s. 253; a.mlf., "Yusuf Ziya Yozgadî ve Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ Adli Eseri", *Karadeniz Araştırmaları*, sy. 28, Ankara 2011, s. 115-150; Ali Tavşancıoğlu, *Yusuf Ziya Yozgadî ve Kastamonu Küre İnebolu Temâşâsı*, Yozgat 2011, s. 25; Beyhan Çelik, *Yusuf Ziya Bey ve Birinci Mecmûa-i Eş'arım Yâhud Nevbahârım: İnceleme-Metin* (yüksek lisans tezi, 2012), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 3-4.

YUNUS ÖZGER